

MALE STABILNE DEMOKRACIJE NA RAZMEĐI REALPOLITIKE I IDEALPOLITIKE U MIROVNIM MISIJAMA - PRIMJER DANSKOG I BELGIJSKOG SUDJELOVANJA U MISIJI UNPROFOR-A

Vladimir Filipović *

UDK: 355.357:321.7(489:493)
341.79:321.7(489:493)
327.7:321.7(489:493)

Pregledni rad

Primljeno: 11.V.2012.

Prihvaćeno: 14.VIII.2012.

Sažetak

Idealpolitika podrazumijeva političko djelovanje na temelju određenih normi i vrijednosti, do kojih, u ovom slučaju, drže male, liberalno-demokratske države. Polazeći od pretpostavke da male europske demokratske države mogu malo toga naći u realpolitičkim projekcijama u radu se prati dansko i belgijsko sudjelovanje u misiji UNPROFOR-a od 1992. do 1995. godine. Analizirajući belgijsku i dansku politiku prema Ujedinjenim narodima, raspadu Jugoslavije i odluku o sudjelovanju u mirovnim snagama te ponašanje danskog i belgijskog kontingenta na terenu nasuprot kontingentima iz nedemokratskih država, u radu se nastoji odgovoriti na pitanje jesu li danska i belgijska politika bile vođene normama i vrijednostima ili nekim drugim interesima.

Ključne riječi: idealpolitika, UNPROFOR, Danska, Belgija, rat u Hrvatskoj

UVOD

Danska i Belgija bile su među državama koje su spremno uputile značajan kontingent u misiju UNPROFOR-a u Hrvatsku 1992. godine. S obzirom na to da je sudjelovanje u mirovnim misijama UN-a dobrovoljno i potpuno u domeni odlučivanja nacionalnih vlada, a nosi određene troškove i rizike, pitamo se zašto su te dvije europske, male, stabilne, bogate i demokratske države to učinile? Što je pokretalo kreatore politika tih država da u Hrvatsku upute svoje vojnike u sklopu misije UN-a? Jesu li to bili isključivo humanitarni ciljevi ili se radilo o nekim manje ili više prikrivenim političkim ciljevima koji su nastojali biti ostvareni kroz sudjelovanje u misiji UN-a?

* Vladimir Filipović (vlad.filipovic@gmail.com) dipl. politolog, doktorand je na studiju povijesti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.

Jesu li Danska i Belgija odlučile sudjelovati u UNPROFOR-u radi „proliferacije demokracije“? Jesu li te države, svjesne da su njihovi vojni kapaciteti ograničeni, nastojale dati svojevrzne primjere da bi u Hrvatskoj uspjela demokracija i stvorili se uvjeti za dugoročni mir? Jesu li zbog takve politike bile spremne trošiti resurse i ugroziti živote svojih vojnika?¹

Za odgovore na postavljena pitanja poslužit ćemo se tradicionalnom podjelom u teoriji međunarodnih odnosa na liberalno-idealističku teoriju i realističnu teoriju. Iz navedenih teorija proizlaze praktične koncepcije realpolitike i idealpolitike. Realpolitika je praktična politika koja proizlazi iz anarhičnosti međunarodnog sustava², bazira se na sebičnim interesima, pouzdaje se u moć čija je značajna komponenta sila i ne poznaje moralna ograničenja. Pojam idealpolitike suprotstavljen je takvom shvaćanju i podrazumijeva djelovanje političkog subjekta u skladu s normama, vrijednostima i pravilima koja vrijede u njegovom sustavu i koje on svojim djelovanjem nastoji dalje promovirati (Kober, 1990.).

Analizirat ćemo belgijsku i dansku politiku prema UN-u i mirovnim misijama uopće, politiku prema ratu u Hrvatskoj/bivšoj Jugoslaviji i odluku o sudjelovanju u UNPROFOR-u te neke značajke sudjelovanja u UNPROFOR-u, posebno one u odnosu prema kontingentima iz nedemokratskih država. Uočavamo značajnu prisutnost idealpolitike kao politike u skladu s normama i vrijednostima, ali usprkos tome, ne možemo zaključiti da su idealpolitičke smjernice ključne za kreatore politika Danske i Belgije kao primjera malih, europskih, stabilnih i razvijenih demokracija.

ZAŠTO DANSKA I BELGIJA?

U ovome radu držimo da se idealpolitički modeli mogu provjeravati samo na državama koje su stabilne demokracije. Od dvanaest država koje su u Hrvatsku uputile pješački bataljun 1992. godine stabilne demokracije su bile Belgija, Danska, Kanada i Francuska (Hague i Harrop, 2009.). U misiji UNPROFOR-a u BiH od stabilnih demokratskih država našle su se Finska, Nizozemska, Španjolska, Švedska i Velika Britanija.³

Zbog bitno različitog modela uključenosti UNPROFOR-a u BiH,⁴ želje da se usre-

¹ Od 1992. do 1995. godine poginulo je devet danskih vojnika u sastavu UNPROFOR-a (DC).

² Hobbesovo prirodno stanje u kojemu vlada "rat sviju protiv svih" prevladano je na razini države-suverena, ali u međunarodnim odnosima nema nadnacionalnog autoriteta što zadržava prirodno stanje i upućuje svaku državu u konačnici samu na sebe.

³ Dvanaest pješačkih bataljuna koji su brojali između 800 i 1000 ljudi bili su iz Argentine, Belgije, Danske, Čehoslovačke, Francuske, Jordana, Kanade, Kenije, Nepala, Nigerije, Poljske i Rusije (S/23771, a. I, 2.4.1992).

⁴ Dok je UNPROFOR u Hrvatskoj do svojeg završetka 1995. godine ostao na načelima tradicionalnog *peacekeepinga*, pri čemu su vojnici UN-a smješteni između zaraćenih strana i zaduženi za očuvanje mira dok se pregovorima treba pronaći političko rješenje sukoba, dio misije u BiH temeljio se na načelima proširenog (*wider*) *peacekeepinga* u kojemu mirovne

dotočimo na Hrvatsku, iznimne složenosti situacije u BiH i prisutnosti nizozemskog kontingenta u Srebrenici za vrijeme masovnog pokolja u srpnju 1995. godine što posebno otežava razmatranje, iz analize isključujemo sve države koje su sudjelovale u BiH, a ne u Hrvatskoj. Također se može naglasiti da su Švedska i Nizozemska države nešto većeg značaja u međunarodnoj zajednici nego Danska i Belgija. Od četiri demokratske države koje upućuju vojnike u Hrvatskoj izdvajamo Dansku i Belgiju bez Francuske i Kanade. Naime, Francuska se stavlja na čelo UNPROFOR-a i zbog njezine veličine i ponašanja u posredovanju u ratovima na području bivše Jugoslavije, držimo da je teško na nju primijeniti idealpolitički model. Kanada je udaljena država i stalni sudionik mirovnih misija i iako bi se u kanadskoj motivaciji mogli nazirati idealpolitički ciljevi u ovom radu je nećemo analizirati jer nije europska država, ima specijalne veze s Velikom Britanijom, posebnog mjesta koje *peacekeeping* ima u kanadskoj vanjskoj politici i držanju kanadskih vojnika u Hrvatskoj (Filipović, 2008).

Kraljevina Danska i Kraljevina Belgija imaju određene sličnosti, ali i razlike. Obje su države razvijene demokracije s jakom ulogom parlamenta i simboličkom figurom kralja. Gospodarski su među najrazvijenijim zemljama svijeta s naglašenom ulogom socijalne države. U Drugom svjetskom ratu okupirala ih je nacistička Njemačka, a nakon rata svoju su sigurnost tražile kroz NATO i pripadaju među osnivače te organizacije. Belgija također pripada među osnivače Europske zajednice (EZ) te se sjedišta EZ-a (EU-a) nalaze u njezinom glavnom gradu. Danska je postala članica EZ-a 1973. Godine 1992. je brojala oko pet milijuna stanovnika od kojih su velika većina Danci, dok je Belgija imala oko devet milijuna stanovnika koji su podijeljeni na romanske Valonce i germanske Flamance, uz znatnu useljeničku zajednicu.

Tablica 1. Usporedne karakteristike Danske i Belgije⁵ (izvor: CIA, The World Factbook)

	BELGIJA	DANSKA
Površina (km ²)	30.528 (141. u svijetu)	40.094 (134)
Broj stanovnika (mil.)	9.800 (82)	5.200 (110)
Nacionalni sastav	Flamanci 58%, Valonci 31%, useljenici 11%	Danci 94%, useljenici do 5%
Politički ustroj	parlamentarna monarhija	parlamentarna monarhija
BDP per capita (\$)	18.759 (30)	24.156 (23)
Položaj u Drugom svjetskom ratu	okupacija od nacističke Njemačke, vojna uprava	blaža okupacija od nacističke Njemačke

snage preuzimaju i brojne druge zadaće kao npr. dostava humanitarne pomoći, zaštita humanitarnog i civilnog osoblja UN-a, nadzor zone zabrane letova i sl. Konačno, dio misije u Makedoniji bio je preventivni razmještaj mirovnih snaga koji je slijedio ideju iz Ghalijeve *Agende for Peace* iz 1992. (Bellamy et al, 2004.: 129-130).

⁵ Podaci se odnose na 1991. odnosno 1992. godinu, vrijeme relevantno za ovu temu.

	BELGIJA	DANSKA
Položaj u Hladnom ratu	vjerna članica zapadnog bloka	članica zapadnog bloka koja koketira s neutralnošću
Članstvo u NATO-u	članica od osnivanja 1949. sjedište organizacije u belgijskom glavnom gradu	članica od osnivanja 1949.
Članstvo u EZ-u	članica od osnivanja preteče organizacije 1952. sjedište u belgijskom glavnom gradu	članica od 1973.
Brojnost vojske	39.000 (78)	22.000 (93)

Nakon nacističke okupacije, Danska se našla u Hladnom ratu na važnom strateškom mjestu koje otvara ili zatvara Baltičko more. Bez obzira na članstvo u NATO-u, službena se danska politika nastojala distancirati od blokovskog natjecanja i ne izazivati previše Sovjetski Savez. Nastojeći biti bliža neutralnosti, nije aktivno sudjelovala ni u Zapadnoeuropskoj obrambenoj uniji (WEU) kao europskom krilu NATO-a i/ili vojnoj komponenti Europske zajednice.

Nakon što prikazemo osnovne postavke idealpolitike i njezine kritike, razmotrit ćemo belgijsko i dansko sudjelovanje u misiji UNPROFOR-a kroz tri elementa. Prvo ćemo vidjeti kakva je belgijska i danska politika prema UN-u kao organizaciji i mirovnim misijama UN-a. Drugo, ustvrdit ćemo kakav je bio odnos politika tih zemalja prema ratu u bivšoj Jugoslaviji i mogućoj intervenciji i treće, prikazat ćemo neke elemente ponašanja danskog i belgijskog kontingenta na terenu. Na kraju ćemo pokušati zaključiti koliko je belgijsko i dansko sudjelovanje u UNPROFOR-u bilo u skladu s idealpolitičkim konceptom.

IDEALPOLITIKA NASUPROT REALPOLITICI

Po realpolitičkom modelu, države-nacije vode se svojim isključivim nacionalnim interesima koji se u pravilu kreću u sferi prikupljanja moći, skeptične su prema namjerama drugih država te izgrađuju vojsku i stvaraju saveze da bi se zaštitile (Wayman i Diehl, 1994.: 5). Anarhično društvo stvorilo je tzv. sigurnosnu dilemu po kojoj političke jedinice nekog sustava dijele zabrinutost o namjerama suprotstavljene strane. Strahujući od drugih, politička jedinica, npr. država, nastoji stalno generirati što više moći. To izaziva reakciju kod drugih i stvara se začarani krug nesigurnosti (Herz, 1950.). Tipičan primjer takvog odnosa u međunarodnom sustavu je Hladni rat kada su suprotstavljene strane vidjele svijet isključivo u tzv. igri nultog zbroja gdje je dobitak jedne strane automatski značio gubitak druge (Kober, 1990.). Određenu zastarjelost klasičnog realizma pokušao je prevladati neorealizam ili tzv. strukturalni realizam. U tom konceptu, međunarodni sustav ipak je razvio određene oblike suradnje koji omogućavaju njegovim članicama da preživljavaju. Tako za neorealiste

glavna preokupacija države u djelovanju prema drugima nije nužno maksimiziranje moći, već održavanje svoje pozicije (*status quo*) u međunarodnom sustavu (Waltz, 1998.). Ipak, sustav je u svojoj osnovi anarhičan, sigurnosna dilema i dalje postoji, a države su u konačnici upućene same na sebe.

Idealpolitika je djelovanje države s drugačijih osnova i temelji su u liberalno-idealističkoj teoriji. Liberalno-idealistička teorija odnose među državama ne vidi nužno kao anarhične odnose koje određuje gruba sila. Iako je svijet prilično anarhičan i međunarodna vlada odsutna, države tu anarhiju mogu prevladati suradnjom i udruživanjem radi zajedničkog dobra te ulaze u različite oblike međusobnih odnosa u kojima je prisutna značajna međuovisnost (Baldwin, 1993.: 4-5). Slijedeći načela koja je afirmirao američki predsjednik T. Woodrow Wilson tijekom Prvoga svjetskog rata, liberalni idealisti vjeruju da se mir između država može postići dobrom organizacijom međunarodnih institucija. Kao i unutar država, dobra demokratska vladavina u međunarodnom sustavu zaustavila bi ratove a međunarodna bi vojska disciplinirala jedinice sustava koje se ne pridržavaju obveza. Zato je u svjetskoj politici hod prema demokraciji od presudne važnosti (Tariqul Islam, 2004.: 31-32).

Tablica 2. Realpolitika i idealpolitika: usporedba

	REALPOLITIKA	IDEALPOLITIKA
Ljudska priroda	Egoistična, teži uvećanju moći	Racionalna i dobronamjerna
Svjetski poredak	U potpunosti anarhičan	Uglavnom anarhičan, ali anarhiju je moguće prevladati
Ključne političke jedinice sustava	Države-nacije	Uz države koje nisu nužno unitarni subjekti to su još međunarodne organizacije, transnacionalne korporacije, pokreti i sl.
Ciljevi država	Prikupljanje moći	Suradnja radi zajedničkih ciljeva
Sigurnosna dilema	Stalno prisutna	Nije nužna
Moralni principi	Neprijemljivi na akcije u politici	Dominirajući, postoji suglasnost oko njih
Mogućnost stalnog mira	Jedino u hegemonijskom obliku	Moguć dobrom organizacijom sustava
Uloga vrijednosti	Mala, eventualno kao diskurs	Ključna u djelovanju
Uloga međunarodnih institucija	Refleksija odnosa moći i ovisne o državama	Ključne za suradnju i neovisne u djelovanju

Za liberale su međunarodne institucije (UN) ključne za suradnju između država i promociju mira. Taj pogled počiva na premisi da institucije mogu promijeniti preferencije država i njihovo ponašanje. One ih mogu obeshrabriti od kalkulacija baziranih na

sebičnim interesima. Međunarodne su institucije, prema mišljenju liberala, neovisne i imaju vlastite kapacitete kojima odvrćaju države od ratova, trebaju prevladati sigurnosnu dilemu i učiniti svijet boljim (Keohane i Axelrod, 1985.). Nasuprot tome neorealisti smatraju da su međunarodne institucije refleksija distribucije moći u svjetskom poretku. One su utemeljene na sebičnim interesima i kalkulacijama velikih sila i nemaju neovisan utjecaj na ponašanje država. Međunarodne institucije nisu važan uzrok mira, one su važne samo na marginama. Mearshimer zaključuje da međunarodne insticije imaju minimalan utjecaj na ponašanje država i mogu malo svojih obećanja ispuniti. Najmoćnije države sustava izgrađuju ih da bi održali, ili čak uvećali svoju moć (Mearshimer, 1994.: 10-12).

Liberalne države koje se temelje na individualnim pravima i jednakosti pred zakonom, slobodi govora i drugim građanskim slobodama, privatnom vlasništvu i biranim predstavnicima naroda, u svojoj su osnovi protiv rata. Vladu bira predstavničko tijelo koje biraju građani, a građani nemaju interesa u ratu te onaj tko ga zagovara neće biti izabran. Građani će uživati pogodnosti slobodne trgovine u uvjetima mira i to će znati cijeliti (Doyle, 1986.: 1-2). Liberalizam vjeruje u racionalnost pojedinca koji će, ako ima za to uvjete, uvijek znati ocijeniti što je za njega bolje. Budući da pojedinac ne vidi interes u ratovanju, demokracije će biti miroljubive.

Liberalna načela slobode i jednakosti, demokracije i poštivanja ljudskih prava, mira i suradnje ne vrijede samo unutar država, nego i u vanjskoj politici (Doyle, 1996.: 3-4). Liberalizam pretpostavlja da je za širu harmoniju među narodima nužno širenje demokracije. Demokracije dijele interes stvaranja ekonomskih, političkih i sigurnosnih uvjeta u kojima uspijevaju mir i prosperitet. Još je Immanuel Kant pisao da ratovi daju prigodu domaćim despotskim snagama te potkopavaju republikanske snage. Zato demokracije moraju raditi na prevenciji rata, njegova širenja i stvarati uvjete u kojima rat nije moguć i/ili isplativ (Owen, 1996.: 118). To se najbolje postiže izgradnjom demokratskih institucija i to je najvažnija mjera prevencije sukoba. Konačni je cilj dugoročna sigurnost. Što je više demokracije u međunarodnom sustavu, to će biti manje ratova (Andersson, 2000.: 15).

S obzirom na to da demokracija vuče legitimitet iz liberalnih principa, ona mora biti spremna ustati u zaštitu ljudskih prava, kao i štititi tuđa prava, ne samo svoja (Doyle, 1996.: 4-5). U usporedbi s nedemokracijama, demokracije su spremne prihvatiti načelo da individue posjeduju neotuđiva prava koja treba štititi i promovirati. Tu se ističe važan idealistički argument: u demokracijama društvene norme utječu na ponašanje. Grupa država dijeli određene norme, npr. važnost mira i mirnog rješavanja sporova. Tim slijedom, visoka je veza između liberalizma i humanitarnog djelovanja (Lebovic, 2008.: 912-913).

MALE DEMOKRACIJE I MIROVNE MISIJE UN-A

Švedski politolog Andersson polazi od teze da male demokratske države mogu malo toga naći u realpolitičkim projekcijama. Za Anderssona, realisti prenaplašavaju važnost fizičke sigurnosti države i promatraju je kao objektivnu vrijednost, a kao jedini način stjecanja sigurnosti vide prikupljanje moći. Takvi uvidi možda su donekle i vrijedili u razdoblju Hladnoga rata, ali nakon 1990. godine mnoge prepreke za sudjelovanje država u mirovnim misijama su nestale.⁶ Mirovne misije ne uključuju pobjednika i poraženoga i na njih se teško mogu primijeniti realistični modeli. Mirovne misije vode prema interakciji između više aktera. Države koje sudjeluju u mirovnim misijama često jedva da imaju bilo kakvu vezu s državom u koju upućuju snage. Zaključno, Andersson tvrdi da su u mirovnim misijama odsutne vitalne karakteristike potrebne za realističnu interpretaciju tog fenomena. U svojem istraživanju država koje su od 1990. do 1996. godine sudjelovale u mirovnim misijama, Andersson zaključuje kako broj država spremnih za sudjelovanje u mirovnim misijama raste s brojem demokracija u svijetu koje se žele konsolidirati, a proučavajući geografsku raspoređenost mirovnih misija Andersson primjećuje da su one raspršene po cijelom svijetu, bez neke značajnije koncentracije, što ga navodi na zaključak da tradicionalni koncepti interesnih sfera ne vrijede u ovom slučaju (Andersson, 2000.: 4-11, 15).

Prema Anderssonu, demokracije polaze od vlastitih interesa, ali idealpolitičkih. One su rekonceptualizirale svoje nacionalne interese i od golog nacionalnog preživljavanja odlučile promovirati demokraciju i počele težiti kulturi i suradnji. Demokracije tako pokušavaju „prodati ideju vladavine prava i dobre vlasti“ te se nadaju jednoj vrsti „proliferacije demokracije“. Promiču međunarodno pravo koje vide kao najboljeg jamca vlastite sigurnosti. Tim više što su misije najčešće u nedemokratskim državama iz kojih izviru prijetnje svjetskom miru te demokratske države moraju biti spremne pomoći u njihovoj stabilizaciji (Andersson, 2000.: 1, 2, 5, 12, 16).

Vođene idealpolitikom, male demokratske države koriste UN kao instrument kojim pokušavaju popraviti sigurnosnu sliku svijeta i poboljšati šansu za mir. Svjesne da su njihovi vojni kapaciteti ograničeni, nastoje dati svojevrzne primjere da bi i u drugim dijelovima svijeta uspjela demokracija, što bi njima značilo dugoročan mir. Vojne jedinice otvaraju put za kasniji prodor civilnih dužnosnika, nevladinih organizacija koje promoviraju ljudska prava i druge demokratske vrijednosti. Ako već postoje neke demokratsko-liberalne organizacije, one surađuju s mirovnim snagama i jedna drugu podupiru. Ne treba zanemariti ni ideju slobodnog tržišta i otvorenosti gospodarstva neke zemlje stranim ulaganjima i mogućnosti zarade za velik broj budućih potencijalnih ulagača iz Zapadne Europe (Andersson, 2006.: 2-3).

⁶ Za vrijeme Hladnog rata relativno je mali broj država sudjelovao u mirovnim misijama UN-a. SSSR je mirovne misije smatrao „zapadnjačkom izmišljotinom“ i države Istočnog bloka nisu imale praksu sudjelovanja. Izuzetak je tek bila Poljska u misiji u Egiptu 1973. godine. Birokracija UN-a favorizirala je neutralne/nesvrstane države (Brazil, Indija, Jugoslavija) i one bez kolonijalne prošlosti (Kanada, Švedska, Danska). Završetkom Hladnog rata sva su, kako geografska tako i politička polja postala otvorena za UN. Odsutnost sponzorstva supersila u prvi plan je na mnogim mjestima izbacila različite nasilne režime. Tako je početkom devedesetih za *peacekeeping* nastalo i više prostora i više potrebe (McQuenn, 2008.: 129).

Demokratske države rado prihvaćaju multilateralizam i djelovanje kroz međunarodne organizacije. One raspršuju rizik i troškove između sudionika, osiguravaju političku potporu i legitimitet, otežavaju kritiku jer je ona upućena i „svakome i nikome“, te omogućuju državama da nadziru i kontroliraju jedna drugu. Disperzija rizika posebno je važna jer demokracije ovise o potpori javnosti, a ona je vrlo „meka“ kategorija i sklona opadati s brojem žrtava (Lebovic, 2008.: 913). Također, kroz međunarodne organizacije države su upućene na suradnju i prisiljene dijeliti interese s drugima te se države tako uče stjecati relativne ciljeve naspram apsolutnih (Keohane i Axelrod, 1985.: 228-230).

Više autora zamjećuje znatnu korelaciju između razine razvoja demokracije i spremnosti na sudjelovanje u mirovnim misijama UN-a. Studija Daniela i Caraghera (Daniel i Caragher, 2006.) potvrdila je da su najčešći sudionici demokratske države, razvijene i stabilne. U kasnijim godinama taj omjer se mijenjao u korist zemalja Trećeg svijeta, a u za nas relevantnom razdoblju omjer između demokracija i nedemokracija koje sudjeluju pokazuje tablica 3.

Tablica 3. Prosječni broj osoblja u mirovnim misijama UN-a iz demokratskih i nedemokratskih država (Lebovic, 2008.: 916)

	DEMOKRACIJE	NEDEMOKRACIJE
1992.	483	164
1993.	879	232
1994.	771	243
1995.	693	226

Demokratske države naprosto žele biti dobri međunarodni građani jer u globaliziranom svijetu, njihova djelatnost ne mora služiti nacionalnim već globalnim interesima (Hensely, 1995.: 175). Možemo zaključiti da demokracije podupiru mirovne misije jer one proširuju mogućnost promoviranja i čuvanja demokracije, štite i osiguravaju prava pojedinaca. Sudjelovanjem u mirovnim misijama liberalno-demokratske države nastoje štititi mir i stabilnost te principe na kojima se temelji liberalni poredak.

Upravo se u namjeri zaštite liberalnog poretka temelji i kritika liberalno-idealističkog shvaćanja. Za neorealistične koncepte, male države posvećene su UN-u i spremne sudjelovati u mirovnim misijama jer teško mogu zamisliti za svoje interese bolji međunarodni poredak. Sudjelovanje u mirovnim misijama obrana je postojećeg međunarodnog poretka, odnosno borba za svoje mjesto u njemu. U takvoj situaciji profitira organizacija kao što je UN, koja štiti *status quo* (Neack, 1995.: 184). Države neće u mirovnim misijama sudjelovati samim time što su demokracije nego jer im je to u nacionalnom interesu, a ako nije, neće sudjelovati bez obzira bile demokracije ili ne.⁷

⁷ Laura Neack kao nekonzistentnost liberalno-idealističkog objašnjenja motiva sudjelovanja

Još kritičniji pristup mirovne misije svih vrsta vide kao održavanje reda u međunarodnom poretku i privilegija koje uživaju bogate i moćne države. Strateški imperativi kapitalističkih država dijele svoje univerzalne pretenzije s UN-om. Mirovne misije zapravo su liječnik disfunkcionalnosti međunarodnog sustava unutar okvira liberalnog imperijalizma. Mirovne misije jesu globalna vladavina i štite postojeći poredak, ali ne na neutralan i jednak način prema svima i može se ocijeniti kao smirivanje nevladajućih u svijetu, njihovo pacificiranje i unapređivanje liberalnog mira. Liberalni tip mira nameće vrijednosti tržišne ekonomije, političkog pluralizma i demokracije u mjestima gdje za to nužno nema uvjeta ni želje. Ne uvažava kulturne različitosti već unificirano pristupa problemima s idejom da „ima lijek za sve“. Ključna je svrha liberalnog mira stabilnost radi zadovoljavanja potreba globalnog kapitalizma, a ne radi ideja koje propagiraju nositelji mirovnih misija (Pugh, 2004.: 39-43).

I za realistični i kritički pristup, ukratko, malo je dokaza u prilog idealističkim objašnjenjima motiva država da sudjeluju u mirovnim misijama UN-a. Nakon što se razmotri tko sudjeluje i kako sudjeluje u mirovnim misijama, gdje se mirovne misije uspostavljaju i impresije o vojnicima na terenu, države sudjeluju u mirovnim misijama radi svojih vlastitih interesa. Interesi koje ostvaruju mirovnim misijama UN-a, interesi su određenih zapadnih država kojima odgovara *status quo* i nekoliko država koje nisu demokratske i ne pripadaju u „Zapad“ nego mirovnim misijama traže svoje mjesto u postojećem poretku. Zapadne demokratske države dominirale su u mirovnim misijama i vjerojatno će tako i nastaviti čuvajući *status quo* (Neack, 1995.), odnosno kontrolirajući nevladajuće aktere u svijetu i namećući liberalnu demokraciju kao jamstvo svoje dominacije (Pugh, 2004.).

POLITIKA DANSKE I BELGIJE PREMA UN-U I MIROVNIM MISIJAMA

Od samog osnivanja UN-a, Danska je bila posvećena toj organizaciji. Službena danska retorika naglašavala je da je UN u srcu danske vanjske politike i nastojala je biti aktivna u misijama UN-a (Anthonsen, 2002.: 149). Danski su vojnici sudjelovali u dugotrajnim misijama UN-a na Suez u dva navrata i u misiji na Cipru, te u Zaljevskom ratu pod vodstvom SAD-a 1991. kada je snagama pod američkim vodstvom priključena jedna danska korveta. Izgradili su vrlo dobru reputaciju neutralnosti, kao i reputaciju profesionalnosti, nepristranosti i poštenja. Sudjelovanje u mirovnim misijama donijelo je Danskoj povećan ugled u međunarodnoj zajednici. Peter Vigo Jakobsen izrazio je to pojmom „udaranje iznad svoje težine“ (*punching above their weight*) čime je skrenuo pozornost na visoki status skandinavskih država u međunarodnoj areni s obzirom na veličinu tih država (Jakobsen, 2007.: 458-9).

u mirovnim misijama navodi podatke prema kojima su vodeći sudionici u mirovnim misijama ujedno i glavni proizvođači i izvoznici oružja u svijetu (npr. Švedska). Zato mirovne misije služe donekle kao administrativno-umirujuće mjere nakon što je čin prodaje oružja proveden, ili čak, budući da nema pokazatelja da zapadnoeuropske demokratske države osjećaju krivnju zbog prodaje oružja, prije bi se moglo zaključiti da mirovne snage služe istom interesu kojem i prodavači oružja – uspostavljanju, očuvanju ili uvećanju svoje vlastite pozicije u međunarodnom sustavu (Neack, 1995.: 188).

U Danskoj se ističe da je „cilj danske vlade i danskog naroda da učine sve što mogu da ojačaju OUN. Male države imaju životni interes podržavati razvoj te organizacije kao jamca vladavine međunarodnog prava...” (Haekkerup, 1964.: 1). UN je jedini realni okvir za sustav koji funkcionira na temelju vladavine prava. Snažno je zagovaran multilateralizam i snažnija uloga UN-a u međunarodnim odnosima. Bez UN-a, Danska ne vidi osnove za sustav koji se temelji na vrijednostima demokracije, ljudskih prava i sloboda i vladavine prava. Danski su glavni ciljevi čuvanje danskog suvereniteta i prosperiteta, a to istovremeno znači i promoviranje normi i vrijednosti vladavine međunarodnog prava, ljudskih prava i demokracije. Sredstvo za to je prevencija sukoba, očuvanje i izgradnja mira (Hesselberg, 2005.: 134-8).

Danski je parlament 1971. donio *Strategiju 297* koja je ustvrdila da će cilj Danske biti sustavna pomoć zemljama u razvoju, podupiranje njihovog ekonomskog rasta u cilju društvenog napretka i političke neovisnosti u skladu s principima Povelje UN-a, kao i jačanje uzajamnog razumijevanja, solidarnosti kulturnom suradnjom (Anthonsen, 2002.: 149). Danska je ostala stalno umiješana u međunarodne poslove i aktivno uključena u međunarodne odnose, pogotovo putem UN-a i njegovih agencija, i takva danska politika postala je jedan od elemenata nacionalnog identiteta. Cilj takve politike je bio pretvoriti Dansku u „proizvođača sigurnosti” i ne dopustiti da država bude konzument i pasivni promatrač, odnosno maksimizirati svoj međunarodni utjecaj (Pedersen, 2006.: 42-4).

Završetkom Hladnog rata Danska se nadala još snažnijoj ulozi UN-a u svijetu kada su nestale zapreke koje su postavljale supersile. Danski su predstavnici pred UN-om iskazivali spremnost stvaranja stalnih međunarodnih vojnih snaga u kojima su spremni sudjelovati i podržavali mogućnost poduzimanja ofenzivnih akcija. Tako su kritizirali princip neintervencije i zaštite suvereniteta ako su ugrožena temeljna ljudska prava. Pozdravljali su ideju nalaska novog odnosa suvereniteta i intervencije, i posebno, „svim srcem” (*wholeheartly*) *Agendu for Peace*⁸ (A/1993/7, 28. 9. 1993.).

Unatoč proklamiranoj posvećenosti mirovnim misijama UN-a, Danska je bila vrlo selektivna u sudjelovanju. Iako je primala nekoliko poziva, nije sudjelovala u misiji u Kambodži niti je ponudila slanje vojnika u Ruandu. Također je u dva navrata odbila poziv UN-a da postavi poljsku bolnicu u Somaliji 1993. godine pravdajući se angažmanom u Hrvatskoj. Ministar obrane Knud Enggaard u rujnu 1992. rekao je da Danska želi pomoći UN-u svim sredstvima, ali da ima i svoje prioritete (Anthonsen, 2002.: 4, 119). Odbijanje sudjelovanja u Ruandi danski je ministar vanjskih poslova branio činjenicom da je Danska posvećena UN-u na mnogim drugim mjestima, a da je koncepcija misije u Ruandi prilično nejasna i da vojnici UN-a nemaju mogućnosti ispuniti svoje zadaće (Mays, 2002.: 3).

⁸ *Agenda for Peace* bilo je izvješće glavnog tajnika Boutrosa B. Ghalija upućeno Vijeću sigurnosti 1992. u kojemu se nastojala odrediti uloga UN-a u razdoblju koje je slijedilo. Ghali je ciljeve UN-a vidio u značajnijoj ulozi organizacije u ostvarivanju mira i stabilnosti, a kao sredstva za to vidio je, između ostaloga, i mirovne misije. *Agenda for Peace* sadržavala je i određene smjernice za manjom ulogom suvereniteta, a većoj međunarodnih organizacija (S//24111, 17. 6. 1992.).

Belgija je, za razliku od Danske, bila kolonijalna sila. Njezina kolonija u jugozapadnoj Africi bio je veliki i bogati Kongo. Upravo je belgijska imperijalna politika, koju su podržavale Francuska i Velika Britanija, dovela do uspostavljanja misije UN-a u Kongu (ONUC), najveće i najopasnije misije UN-a tijekom Hladnoga rata⁹ (McQuenn, 2002.: 34-59). Nakon ONUC-a koji je trajao do 1964. godine Belgija je bila vrlo nesklona sudjelovati u mirovnim misijama UN-a i nije nudila svoje postrojbe sve do rata u Hrvatskoj. Bila je čvrsto posvećena NATO-u i pouzdana članica zapadnog tabora u Hladnom ratu, a bila je i jedna od zagovornica Zapadnoeuropske obrambene unije (WEU), vojnog krila EZ-a.

Nakon epizode u Kongu, kada je poginuo glavni tajnik UN-a i tvorac ideje mirovnih snaga Dag Hammarskjöld, Belgija je, iako demokratska država, imala imidž zemlje koja nije u potpunosti povećena načelima UN-a. Opstrukcija misije u Kongu, želja za zadržavanjem nadzora nad prirodnim bogatstvima kolonije, uvođenje plaćenika koji napadaju postrojbe UN-a, bili su ozbiljni faktori koji su i belgijske vojnike učinili nepoželjnim kao pripadnike mirovnih snaga, barem u narednom desetljeću nakon Konga. Sličnu politiku vodila je i Francuska, a Belgija ju je u tome slijedila (McQuenn, 2002.: 39 pass).

Tablica 4. Sudjelovanje Belgije i Danske u mirovnim misijama UN-a¹⁰ (izvor: UN/ PKO: www.un.org/en/peacekeeping/)

Misija u državi:	trajanje	BELGIJA	DANSKA
UNEF I (Egipat)	1956.-1967.	bez sudjelovanja	pješачki bataljun 1956.-1967.
UNEF II (Egipat)	1973.-1979.	bez sudjelovanja	bez sudjelovanja
UNIFIL (Libanon)	1978.	bez sudjelovanja	bez sudjelovanja
UNFICYP (Cipar)	1964.	bez sudjelovanja	pješачki bataljun 1964.-1992.
ONUC (Kongo)	1960.-1964.	bez sudjelovanja; belgijski vojnici kao okupatori zemlje	manji broj vojnog osoblja 1961.-1964.
UNTAC (Kambodža)	1992.-1993.	bez sudjelovanja	bez sudjelovanja
UNOSOM I i II (Somalija)	1992.-1995.	pješачki bataljun 1993.-1994.	bez sudjelovanja
UNAMIR I i II (Ruanda)	1993.-1996.	manji pješачki bataljun (450 vojnika) 1994.	bez sudjelovanja

⁹ ONUC (francuski *Opération des Nations Unies au Congo*) uspostavljen je 1960. godine na zahtjev vlade Konga sa zadaćom nadzora povlačenja belgijskih postrojbi i razoružanja paravojski. Misija je bila izuzetno opasna i doživjela je uglavnom neuspjeh zbog opstrukcije Belgije i Francuske te snažnog lobija eksploatatora rudnika Konga (McQuenn, 2002.: 34-59).

¹⁰ Odabrali smo brojnije i značajnije misije UN-a tijekom Hladnog rata i nakon njegova završetka. Podaci o sudjelovanju odnose se na vrijeme trajanja misije, odnosno do 1992. godine u slučaju misija u Libanonu i na Cipru, koje traju i danas.

Završetkom Hladnog rata, Belgija je drastično promijenila politiku prema mirovnim misijama. Nakon slanja vojnika u Hrvatsku 1992. godine Belgija je bila među rijetkim zemljama koje su se spremno odazvale pozivu glavnog tajnika UN-a za sudjelovanje u misiji u Ruandi. Međutim, Belgija je i u Ruandi nosila odgovornost kolonijalne vladavine koja je i stvorila mržnju ruandskih plemena. Strane na terenu u Ruandi nisu vidjele belgijske vojnike kao nepristrane čuvare mira nego kao nasljednike kolonizatora. Vlastita pravila i neusklađenost s ostalim postrojbama UN-a doveli su sve snage u opasnost. Konačno, lokalna milicija masakrirala je deset belgijskih vojnika nakon čega je belgijska vlada povukla svoj kontingent iz propale misije u Ruandi (Jones, 2007.: 155-157; McQuenn: 68).

POLITIKA DANSKE I BELGIJE PREMA RASPADU JUGOSLAVIJE I ODLUKA O SUDJELOVANJU U UNPROFOR-U

Kada je 1991. godine rat u Hrvatskoj započeo i postao internacionaliziran, Danska i Belgija bile su članice EZ-a koji je do rujna 1991. bio ključni posrednik u sukobu. Objе su zemlje bile posvećene zajedničkom europskom nastupu. U odnosu prema sukobu u raspadajućoj Jugoslaviji i pitanju priznanja zapadnih republika bile su znatno bliže njemačkim pozicijama priznanja i suzbijanja srpske agresije, nego britanskim i francuskim težnjama za očuvanjem Jugoslavije (S/PV. 3009, 25.9.1991).

Belgija je bila nešto manje bliska njemačkim stajalištima¹¹ nego Danska, držeći se oprezno zbog vlastite situacije kod kuće, federalnog uređenja zemlje i razlika koje postoje unutar nje. Danska politika zalagala se za demokratske principe, mirno rješenje krize i priznanje zapadnih republika. Ministar vanjskih poslova Danske, Uffe Elleman Jensen uz njemačkog je ministra vanjskih poslova Hansa D. Genschera bio važan zagovornik priznanja Hrvatske. Elleman Jensen na dan je priznanja 15. siječnja 1992. godine objavio da Danska priznaje Hrvatsku uz objašnjenje da Danska duboko vjeruje u pravo naroda na samoodređenje (Glaurdić, 2011.: 235).

Početak devedesetih Elleman Jensen kao svoj je vanjskopolitički primat odredio stabilizaciju Baltičke regije i Jugoslavije. Tvrdio je da je 1992. godine po prvi put u novijoj povijesti konstelacija snaga u Europi takva da Danska ima priliku biti akter vanjske politike umjesto pasivni objekt. Obraćao je pažnju na interese malih država na način koji nije bio pokriven realističnim postavkama (Mouritzen et al., 1996.: 82). Danska je prva priznala baltičke države, unatoč upozorenjima svojih saveznika u EZ-u. Litva je priznata već u veljači 1991. godine, a snažna potpora upućivana je i Latviji i Estoniji. Ipak, tim su državama upućivani zahtjevi za zaštitom manjina i jačim demokratskim standardima, i sam je E. Jensen isticao da Danska promovira demokraciju i ideju dobre vladavine. Elleman Jensen smatrao je da, kao ministar iz demokratske države, u svom vanjskopolitičkom djelovanju mora ostati dosljedan

¹¹ U Belgiji smjer vanjske politike nerijetko ovisi o etničkoj pripadnosti ministra pa je tako frankofoni ministar češće bliži francuskim pozicijama. Ministar vanjskih poslova 1991. godine bio je Flamanac Eyskens.

demokratskim principima te da je to također prilika za povećanje utjecaja malih država. Bio je odlučan podupirati države koje dijele slične vrijednosti (Pedersen, 2006.: 44-45).

Belgija je bila bliska ideji europske intervencije i iako nije vjerovala u kapacitete WEU da intervenira, smatrala je da se mora reagirati, jer jednom kad se strani ljudi nađu na terenu borbe će stati. Ako ništa drugo, plašila se posljedica za druge države. Belgijski diplomati isticali su da je situacija očito prijatna za regionalnu sigurnost, pogotovo zato što se događa u izrazito nepovoljnim uvjetima tranzicije. Rješenje se po njima trebalo postići pregovorima pod principima neprihvatljivosti upotrebe sile, neprihvatljivosti promjena granica uporabom sile i poštivanje prava manjina (S/PV. 3009, 25.9.1991). Glavnim krivcem za rat Belgija je smatrala Beograd i to je jasno isticala (S/PV.3082, 30.5.1992).

Premještanjem posredovanja na UN, Danska i Belgija ostale su posvećene istim načelima i bile spremne djelovati. Belgija je 1992. godine bila nestalna članica Vijeća sigurnosti (VS) u kojem je bila vrlo aktivna kada se raspravljalo o ratu u Hrvatskoj i BiH. Podupirala je širenje misije na BiH jer je tako „nalagao razvoj događaja na terenu“. Među prvima je preporučila zabranu letova iznad BiH, zalagala se da se UNPROFOR ovlasti da Srbima oduzme teško oružje (S/PV.3114, 14.9.1992), uključila se u različite humanitarne inicijative i bila prepuna prijedloga o ograničavanju oružja, zona leta, daljnjim pregovorima i slabim rezultatima nacionalista. Prema Brusellu, konačno političko rješenje sukoba trebalo se postići pregovorima koje će voditi EU, a UN ga podupirati u tome (S/PV. 3150, 18.12.1992).

Danska je isto tako davala podršku EU. Bez obzira na posvećenost UN-u, pogotovo na terenu u cijeloj bivšoj Jugoslaviji, ipak je želja Kopenhagena bila da EU bude ključni posrednik u sukobu, odnosno da se rješenjem jugoslavenskog sukoba ojača zajednička europska vanjska i sigurnosna politika. Kopenhagen je isticao da je politika Danske ujedno i politika EU (kojom je predsjedala prvom polovicom 1993. godine i nastojala ojačati ulogu te organizacije u procesu). U to vrijeme Danska je davala potporu Vance-Owenovom¹² planu. Kad je uzrok rata u pitanju, za Dansku se nedvojbeno nalazio u centrima političke moći u Beogradu (S/PV. 3203, 20.4.1993).

Neformalni kontakti Ureda glavnog tajnika UN-a s državama koje bi osigurale postrojbe za buduću misiju u Hrvatskoj (UNPROFOR) počeli su već u prosincu 1991. godine. Tada su obje zemlje odlučile sudjelovati (Anthonsen: 118). Službeni zahtjev iz New Yorka svim državama upućen je prvih dana ožujka.¹³ Na raspolaganje UN-u stavile su po jedan pješачki bataljun te su oni tijekom travnja 1992. godine stigli u Hrvatsku.

¹² Plan posrednika UN-a za BiH koji je propao zbog srpskog odbijanja.

¹³ Prikupljanje nacionalnih kontingenata za UNPROFOR počelo je u prosincu 1991. godine. S obzirom na to da je dovoljan broj osoblja jedan od temelja za planiranje svake misije, UN već u ranoj fazi uspostavlja kontakte s državama koje bi mogle poslati svoje vojnike. Prikupljajući snage za UNPROFOR, Odjel za politička pitanja UN-a nije imao problema s brojnosti zainteresiranih. Znatno veće probleme predstavljale su financije. Istovremeno su prikupljane snage za veliku misiju u Kambodži gdje je također dovoljan broj država bio zainteresiran za sudjelovanje (Goulding, 2003.).

Odluka o sudjelovanju nije bila teška i kreatori danske i belgijske politike nisu imali mnogo dvojbi oko sudjelovanja, tek su se brinuli oko potpore domaće javnosti. Elleman Jensen istaknuo je da je dansko sudjelovanje u mirovnim misijama izraz osjećaja moralne dužnosti i međunarodne solidarnosti (Anthonsen, 2002.: 143). Javnost u Danskoj vjerovala je da se sudjelovanjem u misijama UN-a osnažuje danski položaj u Europi, a početkom devedesetih taj je osjećaj postao još prisutniji. Prema istraživanjima, oko 80 posto Danaca podupiralo je dansko sudjelovanje u UNPROFOR-u, a oko 55 posto Danaca podupiralo je intervenciju UN-a u Jugoslaviji čak i ako bi rizici za njihove vojnike bili i veći (Anthonsen, 2002.: 162).

U Belgiji je fenomen sudjelovanja u mirovnim misijama bio nov i javnost mu je bila manje sklona, pogotovo ukoliko postoji opasnost za njihove vojnike. Belgijski ministar obrane Willy Claes¹⁴ nastojao je svojoj javnosti prikazati belgijski interes u sudjelovanju bez obzira na eventualne opasnosti: „Ako Zapad ne preuzme svoju odgovornost bojimo se da ćemo uskoro biti nemoćni. Ako ne uspijemo uspostaviti red i mir migracije će se pojačati i industrijalizirane zemlje Zapadne Europe bit će suočene sa stotinama tisuća ljudi koji će stizati u pokušaju da nađu malo mira i sigurnosti kod nas“ (*Večernji list*, 4.V.1992).

I Danska i Belgija rado su isticale svoje sudjelovanje. Tako je danski predstavnik pred VS-om isticao da je Danska uložila milijune u humanitarnu pomoć i poslala znatan broj svojih vojnika zbog želje za mirom (S/PV. 3203, 20.4.1993). Belgija je naglašavala humanitarne i druge (rijetke op.a.) uspjehe UNPROFOR-a kojima i sama pridonosi najviše što može, a što svjedoči o tome da je Bruxelles posvećen mirnom rješavanju krize, ne samo u Jugoslaviji nego u cijelom svijetu (S/PV. 3106, 13.8.1992).

Danska je širenjem misije povećavala broj svojih vojnika. Danski je parlament u rujnu 1992. godine odobrio još 170 vojnika, a krajem godine u Makedoniju je upućen nordijski bataljun u kojemu je Danska doprinosila. Tijekom 1993. zapovjednik UNPROFOR-a u Makedoniji bio je danski general Thomsen (RS/26099, 13.7.1993). Godine 1993. ojačan je i bosanski danski kontingent u BiH s nekoliko tenkova (DC). Belgija je također u BiH uključivala nove snage za potporu.¹⁵

¹⁴ Willy Claes je 1994. godine postao glavni tajnik NATO-a i s te funkcije bio glasni zagovornik uključivanja NATO-a u rat u BiH i akcije protiv bosanskih Srba. Angažman njegove domovine u UNPROFOR-u svakako je išao u prilog Claesovu imenovanju na čelo NATO-a.

¹⁵ Belgija i Danska kao male, liberalno-demokratske zemlje mogle su u sudjelovanju imati i dodatne koristi. Naime, misije održanja mira predstavljaju i jedan od načina kontakata vojske sa svijetom. Za zemlje koje nisu ratovala nekoliko desetljeća ili stoljeća *peacekeeping* je dobar način održavanja vojne spremnosti, interesa mladića za vojnu službu i primjerenog izdvajanja iz proračuna jer i mirmodobska vojska mora nekako funkcionirati. Jednom je prigodom 1994. godine zapovjednik UNPROFOR-a za BiH, britanski general Rose ustvrdio da Skandinavci usprkos tolikim godinama mira nisu izgubili borbenu sposobnost zahvaljujući upravo stalnim sudjelovanjem u mirovnim misijama (Johansson, 2007.: 57). U demokratskim državama koje ne poznaju unilateralne vojne intervencije, sudjelovanje u misijama UN-a najbliže je vojnoj intervenciji što su te zemlje, kako kreatori politika, tako i javnost, iskušali. Također, mirovnim misijama pomaže se pronaći mjesto vojsci u liberalnom društvu koje naglašava pojedinca naspram vojnom kolektivitetu i kao instituciji daje joj održivi smisao (Haaland, 2007.).

Tablica 5. Sudjelovanje u misiji UNPROFOR-A 1993.-1994.¹⁶

UNPROFOR	DANSKA	BELGIJA
Hrvatska	pješački bataljun (866)	pješački bataljun (688)
Bosna i Hercegovina	četa pri zapovjedništvu (214) tenkovsko-mehanizirana satnija unutar NORBAT-a (121)	inženjerijska satnija (172) satnija za nadzor prometa (106)
Makedonija	dio snaga NORBAT 2 (330)	Bez sudjelovanja
UKUPNO 1994.	1531	966

DANSKI I BELGIJSKI KONTINGENT NA TERENU U HRVATSKOJ

U travnju 1992. godine vojnici UNPROFOR-a razmjestili su se u četiri UNPA područja u Hrvatskoj koja su predviđena Vanceovim planom. Vanceov plan predviđao je razmještaj mirovnih snaga koje bi čuvale primirje do postizanja konačnog političkog rješenja sukoba. Prvotne aktivnosti UNPROFOR-a bile su demilitarizacija područja, zaštita manjina, nadzor povlačenja JNA, povratak proganika i sl. (S/23280, 11.12.1991.), a poslije su vrlo malo širene, a više prilagođavane stanju na terenu. Misija se temeljila na načelima tradicionalnog *peacekeepinga*, čuvanja mira, posebno na „svetom trojstvu“ mirovnih operacija UN-a: nepristranost, minimalna uporaba sile, jedino u samoobrani, i suglasnost strana u sukobu oko prisutnosti na terenu (Bellamy et al., 2004.).

Belgijski bataljun (BELBAT), koji je u svoj sastav uključio i jednu luksemburšku satniju, smjestio se u Sektor Istok i obuhvaćao je cijelo područje predratne općine Beli Manastir, odnosno regiju Baranju. Područje koje je bataljun trebao kontrolirati bilo je veliko i graničilo je sa Srbijom iz koje je stizala neophodna pomoć da bi se paradržavni organi UNPA održali te Mađarskom. Mađarska je bila zabrinuta za sudbinu svojih sunarodnjaka u regiji Baranja, koji su kao i drugi ne-Srbi bili žrtve progona paradržavnih vlasti te nije željela nestabilnost na svojim južnim granicama. Mađari su željeli da francuski kontingent bude razmješten u Baranji, ali nisu imali ni ništa protiv belgijskog (*Vjesnik*, 8.II.1992.). Od samog dolaska u Baranju, Belgijanci su se suočili s velikim problemima. Ovlasti koje su dane nisu im omogućavale da ispunjavaju osnovne zadaće mandata. Tako da su unatoč trudu i dobroj namjeri da zaštite preostalo nesrpsko stanovništvo u Baranji bili nemoćni. Slična situacija bila je i s nadzorom ulaska teškog oružja u UNPA preko mosta na Dunavu kod Batine.

Danski bataljun (DANBAT) razmjestio se u istočni dio Sektora Sjever. Nadzirao je područje Kostajnice, Dubice, Dvora i Sunje. Imao je također tešku zadaću nadzora

¹⁶ Broj u zagradama označava brojnost navedene postrojbe. (S/25264, annex I, 10.2.1993; S/1994/330, annex I, 16.4.1994.). NORBAT je naziv za nordijski bataljun sastavljen od norveških, švedskih i danskih vojnika.

granice s BiH te vrlo bliske linije bojišta kod Sunje. Most u Dvoru bio je ključna veza tog dijela srpske paradržave s Beogradom i bila je teška zadaća kontrolirati ulaz oružja u UNPA kada je po pravilu uključenosti za to bila potrebna suradnja Srba. Nesrpsko stanovništvo u Sektoru bilo je u vrlo teškoj situaciji i nakon prvih manifestacija zaštite, DANBAT je, slično kao i ostali kontingenti UNPROFOR-a, bio skloniji organizirati transport tih civila na hrvatski teritorij i tako zapravo priznati svoju nemoć i pomoći etničko čišćenje (*DANBAT UNPROFOR/mandat*).

BELBAT je Sektor Istok dijelio s ruskim kontingentom, a DANBAT s nigerijskim i poljskim (poljski je bio udaljen na Kordunu). Na taj način Belgijanci su bili upućeni na suradnju s Rusima, a Danci s Nigerijcima. I prvi zapovjednici cijelog Sektora koji su se rotirali bili su ruski pukovnik, odnosno nigerijski general. Na taj su način vojnici iz dvije demokratske države dovedeni u situaciju da moraju surađivati s kontingentima iz država koje su u teškom procesu tranzicije kao Rusija¹⁷, odnosno u kojima vlada korumpirana vojna hunta kao u Nigeriji. Budući da ovdje nema prostora i ne raspolažemo s dovoljno izvora da napišemo cijelu povijest BELBAT-a i DANBAT-a u Hrvatskoj, usredotočit ćemo se kratko na one faktore sudjelovanja koji mogu biti interesantni za našu temu. Jedna od njih sigurno je razlika naspram kontingenata iz nedemokratskih država.

Prema svim izvorima, BELBAT je bio suštinska suprotnost ruskom kontingentu koji je djelovao u Erdutu i Vukovaru. Prvi zapovjednik BELBAT-a nakon povratka kući dao je ogorčeni intervju britanskom *Evening Standardu* u kojem je konstatirao da mu je od prvog dana bilo jasno da će biti teško surađivati s Rusima jer su njihovi osjećaji prosrpski i oni Srbe smatraju saveznicima i postaju partneri u kriminalnom radnjama (*Vjesnik*, 24.IV.1993.). I dok su se Belgijanci držali danih im zadaća, nastojali poštovati hijerarhiju UNPROFOR-a i izbjegavali šverc, Rusi su švercali, dovodili prostitutke, izbjegavali zadaće i bratimili se s paravojskom (*Vjesnik*, 23.IV.1993.). Takva situacija zapravo je pomagala ugledu Belgijanaca i koliko god im je na terenu to otežavalo zadaću, moglo se zaključiti da demokratska država poštuje načela koja proklamira i djeluje u skladu s njima.

Priznanjem Hrvatske, sankcijama protiv krnje Jugoslavije i daljnjim rezolucijama VS-a koje su jamčile hrvatski suverenitet i zaduživale UNPROFOR da kontrolira međunarodne granice (Nobilo, 2000.), BELBAT je dobio tešku zadaću kontrole ulaza oružja u Baranju preko mosta na Dunavu u Batini. Taj most bio je jedina veza Baranje sa Srbijom i UNPA. Srbi su s južnim dijelom Sektora Istok imali dobre veze preko mostova na Dunavu kod Erduta i Iloka, kao i kopnenu vezu kod Šida koje su sve bile pod nadzorom ruskog kontingenta. Međutim, striktna provedba rezolucija VS-a od strane UNPROFOR-a u slučaju Baranje dovelo bi Srbe u vrlo tešku poziciju¹⁸. BELBAT je nastojao ponašati se profesionalno što ga je dovodilo u sukobe sa

¹⁷ U Erdutu su 15. ožujka 1992. godine zajedno ručali pukovnik Hromčenkov, zapovjednik ruskog bataljuna i pukovnik Paul Malherbe, zapovjednik belgijskog bataljuna. Pukovnik Alexander Hromčenkov, veteran afganistanskog rata, izjavio je tada da nikada nije ni sanjao da će jednoga dana surađivati s časnikom NATO-a (*NYT*, 17.III.1992.).

¹⁸ Slična situacija bila je i u Sektoru Zapad gdje je nepalski bataljun trebao kontrolirati most

Srbima i Arkanovim ljudima. Belgijsko čvrsto inzistiranje na provođenju rezolucija UN-a nije dovelo samo do sukoba sa Srbima nego i Rusima! (NYT, 31.III.1995.) I sam glavni tajnik, Boutros Ghali razmišljao je da se BELBAT premjesti na neku drugu lokaciju, a ne Rusi (Nobile, 2000.: 469). Očito je da je BELBAT bio posvećeniji UN-u od samoga UN-a!

Danci su u suradnji s nigerijskim bataljunom imali vjerojatno još težu zadaću. Ne može se reći da su Nigerijci bili prosrpski orijentirani nego se nisu snašli u danoj situaciji. Vojnici iz daleke i siromašne zemlje bili su „laka meta“ lokalnih švercera i ratnih gospodara. Prvi zapovjednik Sektora Sjever bio je nigerijski general Musa Bamaya koji je vjerojatno upao u niz sumnjivih poslova s paravlastima u UNPA (Vjesnik, 24.IV.1993.) i nikome nije ulijevao povjerenje. Zato je pravo osvježanje bilo kada ga je nakon godinu dana zamijenio danski general Bjarne Hesselberg. Hesselberg je uveo red u položaje UNPROFOR-a, nastojao dosljedno primjenjivati Vanceov plan i ukinuo niz sitnih ustupaka koje su Nigerijci činili Srbima. Uveo je stroga pravila profesionalizma u odnosu s lokalnim vojnim i civilnim vlastima. Uvijek je govorio o UNPA, a izbjegavao riječ Krajina (Vjesnik, 19.III.1993.; Vjesnik, 10.II.1994.).

Dobar primjer kako je kontingent iz demokratske zemlje spašavao ugled UN-a na mikrorazini može se naći na kontrolnoj točki u Mošćenici između Siska i Petrinje. Kontrolna točka nigerijskog bataljuna bila je u neredu, bez jasnih smjena i prepuna smeća. Hrvatske vlasti žalile su se da u obližnjoj tvornici Finel koja se nalazila na ničijoj zemlji zajedno s Nigerijcima vide i srpske vojnike. Ta točka bio je jedan od najprometnijih prijelaza i njime su prolazili vojni promatrači, vozila Crvenog križa i brojni novinari te je stanje Nigerijaca bilo pogubno za ugled UN-a.¹⁹ Hesselberg je svojim dolaskom u Mošćenicu uputio vod Danaca koji su očistili smeće i do Uskrsa 1993. godine uredili kontrolnu točku i uveli red na ničijoj zemlji. Ni hrvatske vlasti nisu više imale prigovora (Vjesnik, 13.IV.1993.).

Koliko je DANBAT odskakao od predodžbe o UNPROFOR-u mogu svjedočiti još neke izjave. Primjerice, lokalne hrvatske vlasti u Sisku početkom 1994. godine zaključile su da su zadovoljni ponašanjem DANBAT-a, posebno time što štiti hrvatsko stanovništvo u Sektoru Sjever, ali ne i ponašanjem UNPROFOR-a u cjelini (Vjesnik, 22.I.1994.). Vjerojatno je bilo primjera koji govore suprotno, ali takvi i slični primjeri su oni koji se ističu u hrvatskim novinama iz tog razdoblja i njih smo odlučili istaknuti. Profesionalno ponašanje, kulturno ophođenje, nepotkupljivost i usredotočenost na zadaće bila su obilježja kontingenata iz Danske i Belgije na terenu. Kako je izjavio jedan hrvatski časnik iz Sunje: „Danci su pristojni ljudi i s njima je lako surađivati ako se držite pravila.“ (Vjesnik, 22.VII.1992.).

na Savi kod Stare Gradiške. Popuštanje Srbima bilo je najjednostavnije rješenje (Miškulin, 2009.).

¹⁹ Nigerijski kontingent nakon godinu dana povukao se iz misije i više nije sudjelovao.

ZAKLJUČAK

Analizirajući dansko i belgijsko sudjelovanje na tri razine, možemo vidjeti da je posvećenost liberalno-demokratskim vrijednostima bila prisutna. O tome nam govori odnos Danske i Belgije prema ratu u Hrvatskoj i ponašanje vojnika na terenu. Kao što smo vidjeli, u odnosu prema ratu u Hrvatskoj nisu odstupali od demokratskih načela koja vrijede i za njih, niti je bilo ikakvih naznaka da bi to učinili. Sustavno su se zalagali za mirno rješenje sukoba, poštivanje ljudskih prava, posebno manjinskih prava i davali jasna određenja da neće priznati promjenu granica silom. Poštovali su pravo naroda na samoodređenje, koliko god tumačenje tog načela u bivšoj Jugoslaviji i Hrvatskoj bilo sporno. Konačno, jasno su više puta istaknuli koga smatraju agresorom, uključujući govore pred VS-om. Sve to govori da Danska i Belgija nisu odstupale od načela koja promoviraju „kod svoje kuće“. Nisu podupirali neku od strana u sukobu zbog vlastitih skrivenih interesa. Njihovi vojnici na terenu, kako smo pokazali, davali su pozitivan primjer i svojim držanjem, pogotovo naspram kontingenata iz nedemokratskih država, promovirali demokratska načela vladavine prava.²⁰

Međutim, bez obzira na navedeno, ne možemo u potpunosti poduprijeti ideal-političke obrasce za tumačenje motiva sudjelovanja Danske i Belgije u UNPROFOR-u. Te dvije države bile su vjerne načelima vlastitog sustava, ali u međunarodnim odnosima tražile su prije svega sigurnost u neizvjesnim okolnostima kraja Hladnoga rata, raspada SSSR-a i neodređenoj ulozi ključnih međunarodnih organizacija.

Nakon Drugoga svjetskog rata, rat u Hrvatskoj bio je uvjerljivo geografski najbliži rat za Dansku i Belgiju. Taj rat vodili su bijelci, relativno dobro obrazovani, sa solidnom infrastrukturom i Belgijancima i Dancima jasnim idejama nacije, vjere, suvereniteta i prava. To je znatno povećalo senzibilitet za taj rat, a nesigurnost koja je za te dvije države blagostanja mogla proizaći iz „jugoslavenske buktinje“ bila je dalekosežna, kako je opisao Willy Claes, što smo već naveli u tekstu. Opasnost od širenja rata i time destabilizacije znatno šireg područja za male demokratske države koje uživaju blagostanje bila je najgori mogući scenarij. Zato je nazočnost u mirovnim snagama bila imperativ i vjerojatno najjeftiniji način pacificiranja Balkana!

Važnost prostora bivše Jugoslavije za sudjelovanje nije nimalo sporna. Danska istovremeno s prihvaćanjem sudjelovanja u Hrvatskoj povlači svoje vojnike s Cipra²¹ i odbija sudjelovanje u Kambodži. Iduće, 1993. godine, odbija sudjelovati u misiji u Somaliji iako od nje to traži direktno SAD! Konačno, 1994. godine Danska je potpuno nezainteresirana za sudjelovanje u Ruandi iako UN, koji Danska stavlja u „srce svoje vanjske politike“, to očajnički traži od vlade u Kopenhagenu (Anthonsen, 2002.: 84). Belgija je također potpuno nezainteresirana za misiju u Kambodži, a

²⁰ U držanju vojnika na terenu ne treba nikako zanemariti određene kulturološke osobine kao i organizaciju vojski zapadnih država, ali to je tema za drugo istraživanje.

²¹ Cipar je do 1992. godine bio za Dansku najbliže područje nestabilnosti. Misija na Cipru zamrzavala je sukob, ali i stabilizirala južno krilo NATO-a. Završetkom Hladnog rata, nije više bila od tolike važnosti. Danska ju je napustila s opravdanjem o nejasnim modelima financiranja.

Ruandu nevoljko prihvaća, uz nastojanje da se materijalizira to sudjelovanje novim koncesijama u toj zemlji (McQuenn, 2000.: 62 pass.), ali vojnike povlači nakon prvih ozbiljnih problema. Liberalna načela slobode i jednakosti, demokracije i poštivanja ljudskih prava, mira i suradnje, Danska i Belgija ne posvećuju udaljenim državama kada je rat u njihovoj blizini!

Nezainteresiranost za angažman u Kambodži i Somaliji pokazuje da geografska lokacija itekako igra svoju ulogu.²² Anderssonovo istraživanje odnosilo se na ukupan broj sudionika u mirovnim misijama i zanemarilo specifičnosti određenih misija i sudionika. Belgija i Danska nisu određivale smjernice međunarodne politike prema ratovima na području bivše Jugoslavije, kao SAD, Francuska ili Njemačka, ali su svojim vojnim angažmanom nastojali biti dio međunarodnih napora koji su po njihovoj procjeni odgovarali njihovim interesima. Izolacija nestabilnog područja, makar to značilo i "zamrzavanje" sukoba za Dansku i Belgiju je, uz još neke dobiti, očito vrijedilo višegodišnjeg angažmana vojnih snaga. Bez obzira na značajnu posvećenost liberalno-demokratskim normama i vrijednostima, realpolitički motivi bili su važniji za dansko i belgijsko sudjelovanje u UNPROFOR-u.

IZVORI:

DOKUMENTI:

Dokumenti Ujedinjenih naroda (UN/DOC):

- rasprave pred Vijećem sigurnosti Ujedinjenih naroda: S/PV.
- izvješća Glavnog tajnika: S/
- dokumenti Opće skupštine: A/

Dokumenti danskog kontingenta: www.unprofor.dk/danbat/danbat.asp

- DANBAT Chronology (DC)
- DANBAT/UNPROFOR/mandat

KNJIGE I ČLANCI:

Andersson, Andreas (2000.) Democracies and UN Peacekeeping Operations 1990-1996, *International Peacekeeping*, 7, 1-22.

_____ (2006.) Democracy and Susceptibility to UN Intervention, *International Peacekeeping*, 13, 184-199.

²² Primjerice, istaknuti sudionici misije u Kambodži bili su Japan i Australija, demokratske i razvijene države iz regije koje su pokazivale malo interesa za UNPROFOR. Katastrofa u Ruandi i Somaliji, gdje nije bilo dovoljno zainteresiranih sudionika, dogodila se upravo zbog toga što nitko nije imao poseban interes u stabilizaciji.

- Anthonsen, Mette (2002.) *Decisions on Participation in UN Operations: Do Media Matter?* Goeteborg: University Press.
- Baldwin, David, ur. (1993.) *Neorealism and Neoliberalism: The Contemporary Debate*. New York: Columbia University Press.
- Bellamy, Alex – Paul Williams – Stuart Griffint (2004.) *Understanding Peacekeeping*. Cambridge UN and Malden USA.
- Daniel, D.C.F. – Leight Caraher (2006.) „Characteristics of Troop Contributors to Peace Operations and Implications for Global Security“ *International Peacekeeping* 13(3): 297-315.
- Doyle, Michael (1996.) „Kant, Liberal Legacies and Foreign Affairs“. U: Brown, Michael (ur.) et al.: *Debating Democratic Peace*. Cambridge: MIT Press.
- Filipović, Vladimir (2008.) „Kanadska brigada Princeza Patricija u Zapadnoj Slavoniji 1992-1993.“ *Polemos* 11(2): 51-70.
- Glaudić, Josip (2011.) *Trenutak Europe: Zapadne sile i raspad Jugoslavije*. Zagreb: MATE.
- Goulding, Marack (2003.) *Peacemonger*. Baltimore: The John Hopkins University Press.
- Haaland, Torun L. (2007.) „Participation in Peace Support Operations for Small Countries: The Case of Norway“ *International Peacekeeping* 14(4): 493-509.
- Haekkerup, Per (1964.) „Scandinavian's Peace Forces for UN“ *Foreign Affairs*, srpanj.
- Hague, Martin – Rod Harrop (2009.) *Komparativna vladavina i politika*. Zagreb: Golden marketing-Tehnička knjiga.
- Hensley, Geral (1995.) „UN Peacekeeping: A Participant's Point of View“. U: Thakur, Ramesh - Carlyle Thayer (ur.): *A Crisis of Expectations: UN Peacekeeping in the 1990s*. Boulder, Colorado: Westview Press.
- Herz, John (1950.) „Idealist Internationalism and the Security Dilemma“ *World Politics* 2(2): 157-180.
- Hesselberg, Bjarne (2005.) „Transformation of Armed Forces to meet the new challenges of Peace Support Operations. Case study Denmark“. U: Lugert, Alfred (ur.) *Peace Keeping Forces Today and Tomorrow*. Vienna.
- Johansson, Eva (2007.) „Peacekeeping in Turbulent World“ *International Review of Sociology* 17(1): 55-71.
- Jones, Bruce (2007.) „Rwanda“. U: Berdal, Mats - Spyros Economides, (ur.): *United Nations Interventionism 1991-2004*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Keohane, Robert - Robert Axelrod (1985.) „Achieving Cooperation under Anarchy“ *World Politics* 38(1): 226-254.
- Kober, Stanley (1990.) „Idealpolitik“ *Foreign Policy* 79: 3-24.
- Lebovic, James (2008.) „Uniting for Peace: Democracies and United Nations Peace Operations after the Cold War“ *Journal of Conflict Resolution* 48(6): 910-936.

- Mays, Terry (2002.) *Africa's first peacekeeping operation: the OAU in Chad, 1981-1982*. Westport: Praeger.
- McQuenn, Norrie (2002.) *United Nations Peacekeeping in Africa since 1960*, Edinburgh: Pearson Education.
- _____ (2008.) *Peacekeeping and the International System*, New York: Routledge.
- Miškulin, Ivica (2009.) "Međunarodna zajednica i Zapadna Slavonija 1991-1995.", doktorska disertacija. Zagreb: Hrvatski studiji.
- Mouritzen, Hans et al. (1996.) *European Integration and National Adaptation: A Theoretical Inquiry*. Commack: Nova Science.
- Neack, Laura (1995.) "UN Peacekeeping In the Interest of Community or Self?" *Journal of Peace Research* 32(2): 181-196.
- Nobilo, Mario (2000.) *Hrvatski feniks: diplomatski procesi iza zatvorenih vrata*, Zagreb: Nakladni zavod Globus.
- Owen, John (1996.) „How Liberalism Produce Democratic Peace“. U: Brown, Michael (ur.) et al.: *Debating Democratic Peace*. Cambridge: MIT Press.
- Pedersen, Klaus Carsten (2006.) „Denmark and the European Security and Defense Policy“. U: Bailes, Alyson (ur.) et al.: *Nordic Countries and European Security and Defense Policy*. Oxford: University Press.
- Pugh, Michael (2004.) „Peacekeeping and Critical Theory“ *International Peacekeeping* 11(1): 39-58.
- Islam, Tariqul (2004.) „Role of United Nations Peacekeeping in International Security: A Critical Analysis“ *Assian Affairs* 26(3): 24-40.
- Waltz, Kenneth (1998.) *Čovjek, država i rat*. Zagreb: Barbat.
- Wayman, Frank – Paul Diehl (ur.) (1994.) *Reconstructing Realpolitik*. Michigan: The University of Michigan Press.

NOVINSKI ČLANCI:

- .
- Mirko Galić, „Nadzor nad novim poretkom“, *Vjesnik*, 8. veljače 1992., str. 4.
- John Burns, "Russians March Into Croatia Armed With Promise of Peace", *The New York Times*, 17. ožujak 1992.
- "Belgijanci ne odustaju", *Večernji list*, 4. Svibnja 1992.
- Jasna Zanić Nardini, "Potkradaju UN i krše naređenja", *Vjesnik*, 23. veljače 1992., str. 13.
- "Smjena u Sektoru Sjever", *Vjesnik*, 19. ožujka 1993.
- "Danci mijenjaju stvari", *Vjesnik*, 13. travnja 1993.
- Jasna Zanić Nardini, "Loginov vježbao Arkanovce", *Vjesnik*, 24. travnja 1993., str. 9.

“Stanje u Sektoru Sjever”, *Vjesnik*, 22. siječnja 1994., str 4.

Roy Gutman, “Russia Allows Tanks Over Croatia Border”, *The New York Times*, 31. ožujka 1995.

INTERNETSKE STRANICE:

UN/Peacekeeping Operations: www.un.org/en/peacekeeping/

CIA, The World Factbook: www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/

SMALL STABLE DEMOCRACIES AT THE CROSSROADS OF REALPOLITIK AND IDEALPOLITIK IN PEACEKEEPING MISSIONS: EXAMPLE OF DANISH AND BELGIAN PARTICIPATION IN UNPROFOR

Vladimir Filipović

Summary

Idealpolitik implies action in politics on the basis of certain norms and values, to which, in this case, holding a small, liberal-democratic states. Assuming that small European democratic countries may find it a bit of realpolitik projections of the paper follows the Danish and Belgian participation in UNPROFOR mission since 1992. to 1995. Analyzing the Belgian and Danish policy towards the United Nations, the disintegration of Yugoslavia and the decision on participation in peacekeeping forces and the behavior of the Danish and Belgian contingents in the field opposite the contingents from non-democratic countries, the paper attempts to answer the question whether the Danish and Belgian policies were guided by norms and values or other interests.

Keywords: idealpolitik, UNPROFOR, Denmark, Belgium, war in Croatia

